अथायंक्रियाकलापःप्रारभ्यः ॥

[redacted]स्यायं ॥

॥ईष॥श्रीगणेशायनमः॥ ॥जयतिचतुर्दशभुवनाधिपत्यलक्ष्मविश्रृङ्गि
तोत्तुंगः॥नकेकपटसपाटीकृपाभूर्णवःश्रीमहादेवः॥१॥अस्यवलितलेख
गतिनाविघानेदंनसत्यबंधेषुधातुप्रयोगकदलीवनमनघंरोप्यतेत
दिदं॥२॥कस्माद्रूपज्ञव्यंजनाधातुत्पत्तिर्विविधविस्तरंशास्त्रा
रंभतिविलासस्त्वरितकविर्नवतिनत्वीतिः॥३॥निष्पन्ननिष्पन्नस्यचि
रंनधातुपौराणैरुक्तावइहनामधातवोपिप्रसंगानिरूप्यंते
॥४॥क्वचिदस्तिहेतोपिधातुःपुनरावर्त्तिष्यतएव।अर्थविभेदाच्चि
त्रोनपुनःपुनरुक्तिजोदोषः॥५॥इत्यघण्येकस्मिन्नर्थेतास्तास्तक्रिया
प्रयुंज्यंत॥अहोचित्रंनतुकथमपिपरिस्पंदंप्रयुंजानः॥६॥इहहिश्रु

तेनकेवलमार्यासामान्यलक्षणोपेता।क्वचिदपिगीतिःक्वचिदुपगी
तिःक्वचिदनुष्टुबपि॥७॥वदतिकुतोप्युपसर्गान्क्रियायमर्थस्यभे
दमन्यार्थं॥यदिचतेभवापरतस्तदद्वयमपिचवक्ष्यतेषु॥८॥प
कहेरुपसर्गैर्विशेषितःस्यार्थएवधातुः।तस्यप्रपंचमुचितेविवरण
एवप्रवक्ष्यामि॥९॥संघटिताःस्तरिक्रूपसर्गैःप्रायेविदृश्यतेस्वा
र्थे।आनेस्यादिहनहितेग्रपितुंस्तत्रेक्ष्यंते॥१०॥रीतिःपुनरेवया
तेषामपिकल्पवल्लिरिवफलदा।संकीर्यतेकविभिर्धातुव्युत्पत्तिरसि
कैभ्यः॥११॥प्रेक्षापरिणामप्रमोदानिरविनाभिनाचसंघटिताः
।बहवोबहवःप्रायोविदृश्यंतेधातवःस्वार्थे॥१२॥तदुदाहरणश्रु

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

तानिस्वयमपिस्तेषु घटयिस्यानि।नातीदंतेननोतात्यादिषुवह
लंघ्योनेषु॥१३॥नाव्येसमास्वराघाऽपसर्गादादितोघंनयहत्।
समुद्तिसमधिगळतिसमुपाधत्रेसमभ्येति॥१४॥अपदमेत्रोयु
नंपन्निदधातितप्याहिसेघ्नोनाति।संघ्रापयतिचमंत्रेदंतेचसं
त्रेषयत्यपिच॥१५॥अग्निरग्नियोज्यो विज्ञैरुपसर्गादस्वरादि
तोपियप्या।अन्यनुजानात्यस्मृपगळत्यग्निघास्यतेऽग्निनिर्मीति
॥१६॥युघत्रभवतितत्रप्रादौयुगपन्निवेशयेतयप्या।प्रोक्षति
गोचरतिप्रोक्षतिप्रोक्षिरवत्यपिच॥१७॥निपदविनानुयुग
पद्विनिर्मोलुनिरःपदेदधातयप्या।विनिमीलतिविनिहंतिचवि

निर्मिमीतेविनिर्यीति॥१८॥स्राडःपदेतुयुग्नाम्नाडोयुगपन्निवेशये
तयप्यांव्यादिशतिव्याहंतिव्याक्षिपतिव्याधुनोत्यपिच॥१९॥यत्रव
योनुयुगपद्यावयिष्यन्समर्हतस्कयप्या।व्यपनयतिव्यपनुदति
व्यपाकरोतिव्यपास्यतिच॥२०॥युक्तिवशाद्विस्थाने प्रवायुतावे
वयोजयेत्ययप्या।प्रविस्तरतिप्रविचरतिप्रविकिरतिप्रविनोत्य
पिच॥२१॥अत्राऽस्तुनिवेशोयुगपदुपाडोनिवेशयेघुस्नाम्नातत्र
यप्योपगळत्युपाजिहीतेप्युपादत्ते२२॥न्युपसर्गोयत्रमनस्तत्र
स्थानेबुधैर्युगपत्।न्यस्योद्यमीतप्याहिप्रतिहंतिप्रतिगदत्यपि
च॥२३॥एकोपिधातुरेवंस्वयमोचित्येनयोजितःकविभिःव.

स्पद्रुमइवफलदःसहस्रशाखलमायासि ॥२४॥अप्यमेकरणाननं
नेअप्यनाधानेचनावसत्वेच॥ग्रहणमवासिर्नयनेप्रेरणासंप्रेषणं
गतागमने॥२५॥सेचरणाटनयाचाधारणासेवेचदर्शनेज्ञानेनि
श्चयविमर्शसंशयप्रढाकानेनिदेशागदनेच॥२६॥कथनेधानः
शिक्षाशास्त्रिव्याख्यानगणनरक्षाच।स्नानपरिधानप्रजास्म
रणानिघ्रणमनेचैवे॥२७॥स्तवनतपस्यावांछायाश्रादानेश्रा
नेतृषापाने।जपेवशनेचनृत्यस्जनस्वीकारविरतिश्रमनानि
२८।अनुकृतिपरिभवनिंदाविलंघनावगाणनेनिषेधश्च॥॥चौ
र्यद्रोहनिमीलनहवहरणश्रौषधेषगोछदाः॥२९॥हननंचता

३

ऽनसिद्धेश्रमदुःखाधिगमदुःखजननानिउदयश्रसुखप्राप्तिःसुख
जननंविकसनंविकासकृतिः॥३०॥वृद्धिश्रवृद्धिजननंदर्पःशक्ति
स्तोप्युपालेक्षः।सेरश्रानुनयोचक्षमादगानुग्रहाभियोगक्षियः
॥३१॥नापनलज्जाकर्णनरंजनचित्रासिचित्रजननानि।प्रकरणकर
णपिधानेव्यापनमुपयोगपरिणयाधिगमाः३२॥सेवाहनपरि
रंभौस्पर्शःपरिमलजागरौनिद्रारो।स्थानाधिरोहकंपाःकंपश्च
क्षिन्नेशनेविलेबश्च॥३३॥निर्गमनेनिर्याणंस्वेदस्त्रंसेकश्चोधना
लेपाः।कर्बुरणदाभिमंडनपवनक्रीडाःक्रमेणकार्यंते॥३४॥अथ
मुक्तकाश्चकाश्चित्ततः क्रियावच्चिकाविदेकैका।कथयिष्यंते

काश्चिद्वै विद्यास्तदनुकमनीयाः ॥२५॥ सुव्यक्तमखिलमेतद्विधिस्त्रि
रध्यायैरतः परंवक्ष्ये दिङ्मात्रमस्मिन्कथ्यतेनुकः पारवाऽन्नयांबुध
र्बुबुध्॥२६॥ इतुकार्थानिर्दिष्टाश्चत्वारिंशत्पदेतद्विहादे
षानैपयतस्तद्बुद्धिस्थैधातुरूपमधिकृत्य॥२७॥ आधानादौमु
लसंस्तुलसिसंबंधत्वमिदंनगर्ह्यं। नहिसुलभंग्रहंतरत्या
पिक्रियदप्युदाहृधी॥२८॥ ॥इतिश्रीविघानेदविरचितेक्रिया
कलापेप्रथमोध्यायः॥ ॥स्रजनिकरोतिप्रणायतिघटयतिनि
र्मितिनिर्मिमानेच। अनुतिष्टतिविदधातिचरचयतिकल्पय
तिचेतिकरणार्थाः॥१॥आचरतिसाधयत्यपिनिर्वर्त्तयातेप्रयुक्ते

चसंपादयतिचनिष्पादयतीतिचविरलमेवकुरुते॥२॥विस्तारणेतेना
तिप्रस्तारयतिप्रपंचयत्यपिच। विस्तारयतिप्रथयतिविस्तारयतिच
वसारयति॥३॥ग्रथ्नातिग्रंथयतिग्रंथतिसंदर्भतिप्रतिबध्नातिसं
दर्भयतिचंगुफतिस्तृणातीतिस्मृनाग्रथने॥४॥उत्पादनेप्रस्तुप्र
सौतिचप्रसुवतिप्रवर्त्तयति। उत्पादयतिचजनयत्युत्तमयत्यादधा
त्यपित्र॥५॥कथिताःकरणेतनग्रथनेचास्यादनेचयेधर्वेतेधात
वःस्मृतांतिप्रायस्तुल्यार्थतामेव॥६॥नवेनवस्यदेतिप्रवर्त्ततेजाय
तेचसिध्यतिच। उत्पद्यतेचसंपद्यतेचानिष्पद्यतेफलति॥७॥सत्ता
यामस्त्यास्तेजागर्त्तिचविद्यतेभ्रियते। ग्रहणेपुनराधत्तेगृह्णाति

ग्रहयतेलाति॥८॥वेदस्यास्मादयतिप्रपद्यतेचास्मुतेधिगळतिचाप
तिपद्यतेचलनेतेप्राप्नोत्यास्मादयतीतिलानार्थाः॥९॥ओकान्त
वेचसन्नायांग्रहणेचषियाः॥१०॥क्रियास्तानपियुज्यंतेप्राप्य
र्थेलक्षणावशात्॥११॥लंनयतिप्रापयतिगंमयतिलंग्रहणार्थ
ःस्युः॥प्रेरणविधौप्रयुंक्तेनुदतिप्रेरयतिचप्रवर्तयतिच॥१२॥
विसृजतिविमर्जयतिचप्रहिणोतिप्रेषयत्यपिचप्रस्थापय
तिचुधेःसंप्रेषणविषयिणःख्याताः॥१३॥त्रळतिगळतिति
चरतियातिविसर्पत्यियत्यपतेतीर्त्वाजिहीतेसरतिव्रजत
तिकार्ष्टिनागमने॥१४॥आगमनेगमनार्थाःसमस्तुपाङ्ः१य

पराःकथिताः॥आपततिचोदतितिघन्युपचरतेतत्पापसीदयति॥१
७॥संचरतेसंचरतिक्रामतिचानेतरेपरिव्रजतेव्रजतिनिष्क्राम्य
त्यटतिप्रस्थानेतुप्रतिष्ठतेचलति॥१५॥दधेदधातिधरतिचधार
यतिवहतिकलयतिच॥आलंबतेबिभर्त्तिचमलनेचेत्यधिकृताध
रणे॥१६॥नजतिश्रयत्युपास्तेशीलन्युपतिष्ठतेचशीलयति॥उप
चरतिचपरिचरतिचनिषेवतेचप्रसादयति॥१७॥अरणेप्राप्त
णेयानेप्रेषणेसेवनेणियाः॥क्रियास्तान्नपियुज्यंतेधारणेलक्ष्य
णावशात्॥१८॥वश्विस्पस्पन्धास्तेजुषतेशुश्रूषतेनुकूलय
तिआराध्नोत्याराध्यास्पराध्नयतीतिसेवायां॥१९॥युग्मं॥पस्प

तिविश्रावयत्यपिविलोकतेवीक्षतेविलोकयति।निध्यायत्यन्विष्यत्य
न्वेषयतिचगवेषयति॥२०॥चायतिनिश्चालयत्यपिनिरूपयत्य
पिनिशामयति।मार्गवेत्तिमृगयतेपिचमार्गतिचेन्याऽऽशास्यार्थ
२१॥युग्मं॥ज्ञानेमनुतेबोधत्यवधारतिबुध्यतेवधारयति।श्रव
यतिचावगछत्यवैतिलक्षयतिवेत्तिजानाति॥२२॥ज्ञानार्थादृ
र्शनार्थाश्चसेतियेकेपिधातवः।सेवहेतियष्टौचित्यमनिश्चवे
परस्परं॥२३॥ऽढतेनिर्धारयतिप्रमातिनिर्णयतिसंप्रधार
यति।ऽढयतिचनिश्चिनोतिचपरिछिनत्तिप्रमाणयति॥२४॥
विमृश्यविमृशतिचविमर्शयत्यूहतेविचारयति।आलोच

तेचमनुतेविशंकतेमन्यतेचसूचयते॥२५॥विंशेचानुमिमीते नुमा
नमामंसतेविकल्पयति।उन्नयतिचविचिकित्सतिचविचिनोतये
तेविचारार्थाः॥२६॥दोलायतेविमुह्यतिसंदिग्धेदोलायत्यपिच
।संशेतेचश्रमतेन्नाम्यतिचेत्यभिहिताश्च त्रयोतौ॥२७॥प्रश्नप्र
वाशवेचार्थेनुर्युक्तेऽढतीत्यपि।आघानेव्यंजकेऽर्थेलुकेयत्या
कारयत्यपि॥२८॥आदिशावाज्ञापयत्याज्ञापयतिचनियोजय
ति।व्यापारयतिनियुंक्तेनिदिशत्यपिशास्तिचादिशति॥२९॥आ
लपतिजल्पत्युदीरयत्यनुपसर्गेपिउच्चरतिव्याहरतिचवदति
चनिगदत्युदाहरति॥३०॥वक्तिब्रवीतिचाचष्टेभाषतेभिदधा

तिच। गृणातिजल्पतीत्येवंजल्पनार्थस्यवाचकाः॥३१॥युग्मं।कथयते
तुनिवेदयतिकथयतिचनिर्दिशतिचप्रकीर्त्तयति। आख्यात्यावेद्यते
शंसतिस्तूयतिपिशुनयति॥३२॥धातवःकथनस्यार्थेयेकल्पिपरि
कीर्त्तिताः।यथौचित्येप्रकल्प्यन्तेजल्पनार्थेपितेबुधैः॥३३॥नादेप
टहादीनांस्वनतिध्वनतिचरणस्यपिच।निनदंजलदादीनांरसति
स्तनयतिचगर्जतिच॥३४॥रटतीतिकुत्सितरवेचैगरवेशंकरो
तिगुंजतिच।प्रायःकूजतिनदतिक्वणतिविरौतीतिपक्षिणांना
दे॥३५॥पठनेपठिताः प्राज्ञैरभ्यस्यतिगृणातिच। अधीतेअ्रि
क्षतेतद्वत्स्वस्यामनतीत्यपि॥३६॥अध्यापनेविधेयाविनयस्य

पिच।मुत्पादयतिचरणस्तिचपाठयतिचशिक्षयत्यपिच॥३७॥आख्या
नेव्याख्यातिव्याचष्टेव्याकरोतिविवृणोति।संख्यानेसंचष्टेगणय
तिसंख्यातिसंख्यायति॥३८॥रक्षार्थेविषयेपातित्रोपायतेत्रुनक्षिच
रक्षतित्रायतेत्राणस्तिपालयत्यवतीत्यपि॥३९॥आलपतेनिपुणोति
स्नातातिस्नानंनिर्माणं।परिधानविधानंविधौवस्तेरेव्ययतिचप
रिदधात्यपिच॥४०॥अर्चायांसुमरचंत्यर्चयतिचतत्पार्चतेचरंजय
ति।महत्पर्हतिचमहयत्यंचतिचेत्यादुरर्चायां॥४१॥स्मरणेस्मर
तिध्यायत्यूहतिचचिंतयत्यप्यनुतौ।प्रणमतिनमस्करोति
प्रतिपत्तिचवंदतेनमस्यतिच॥४२॥स्तवनेनौमिस्तौतिप्रशंस

सिश्लाघते चवर्णयति। ईङ् कवयतिकवते विकत्थतेचाभिनंदति
च॥४३॥ तपस्यतितपः शेषेसत्यसत्यपिकर्मणि। तप्यतेतुतपः शा
स्त्रेकर्मणीतितपः कृतौ॥४४॥ श्लठतिवोळतिकोत्थतिकामयते
लिप्सतेचेष्टे। ईप्सत्यपेक्षतेचस्पृहयतिगर्ध्यतिचलुप्यतिच
॥४५॥ आशंसतेधनायति समीक्षतेतद्दानाशास्ते। अन्विष्यत्यभि
लषतास्पृशिलोषेकविसिरुद्दिष्टाः॥४६॥ युग्मं। अन्वर्थयतेना
र्थतिदृणातिवरयतेवृणीतेच। अन्वेष्टिमार्गतिमार्गयतियाचति
याचतेर्थनार्थ्याःस्युः॥४७॥ ददातेदत्तेदासतिदिशतिचविश्राणयति
प्रयच्छतिच। उत्सर्जतिरातिविसृजयस्यर्पयतीतिस्मृतादाने॥४८

कवलयतिनक्षयतिचसातिचकवलीकरोतिखादतिच। आहरति
ग्रासयवहरत्यत्तिचक्षुक्लेचविघसतिं॥४९॥ अश्नातिजिघ्रतिजक्ष
तिचर्वतिचव्रत्यवस्यतिग्रसते। अवलेढिगच्छतितप्पारभादतिच
जेमतिग्रासे॥५०॥ तृष्यत्युदन्यतितृप्पापिपासतीत्यपिचपातुमि
च्छायां। पानविधौपिबतिधयत्यापचतिचूषतेरसत्यपिच॥५१॥
उपवेशनेनिषादसुपविशतिचनिविशतेचास्ते। न्यविधानेन
स्यतिन्यञ्चतिन्यंगतिचावेलमतिच॥५२॥ स्रजतिग्रहातेविमुंच
सुत्सृजतिपरिहरत्यपिचे। वर्जयतिरेचयतिपरिहरत्यतिवि
रत्यतिविघटयति॥५३॥ विश्लेषयतिमेन्यस्यस्यपाच्यतिनिरस्य

ति।।नि युंक्ते विनियुंक्ते च वियोजनमुक्तमेव मना।।५४।।स्वीकारे पाणि
ग्राह स्त्रिया सर्वं करोति स्वीकरोति सर्वं। उररी करोति चांगीकरोति चस्त्री को
ति चाङ्गीयते।।५५।। विरमत्यपेतिशाम्यत्युपरमति चसद्वारम
ति।नग्नपतिनिवर्त्तते चव्येतीति विरतिविषयाः स्युः।।५६।।शाम
यति हरत्यपोहतिविनयत्यपनयतिनुदतिनाशयति।विरमयति
चोपरमयत्यपगमयतिचापसारयति५७।।लुंचयतिनिवर्त्तयति
चमार्ज तिमार्जयतिमार्ष्टि हरयतिस्नपयत्यस्मति
चप्रोंछतीति शमनार्थाः।।५८।।युग्मं।।धातवः सेतियेकेचिन्निरं ९
कारार्थवाचकाः शमनार्थेपिचिंतेनेषामपिसमुद्भवाः।।५९

ननुसर्वागत्यर्थाहरतिविधत्तेकरोतिविदधातिसंवदतिविडंबयति
चेतुलयतिचेत्यनुरुतोक्तयताः।।६०।।तर्जयतिजयतिलंघयति
तर्जयतेरसतिचेवनर्जयते।न्यरयतिव्यर्थयतिचगलहस्तयति
चगलहस्तयतितृणीकरोत्यपिच।।६१।।नीचैःकरोतिपश्चात्करो
तिचन्यक्करोतिनिकरोति।न्यपिधिक्कृत्योत्यपकरोत्यधःकरोत्य
पितिरस्करोत्यपिच।।६२।।न्यधरीकरोतिचलघूकरोतिविफली
करोतिविफलयति।क्षेपयतित्रपयतिचव्रीडयतिचलज्जा।।६३।।
निम्नयतिन्यंचयतिचनमयतिविलज्जीकरोतिविलज्जयति।नमि
नवतिपरानवतिपरिनवतीत्यपि परापूर्वने।।६४।।चतुरश्रीका

लापके ॥ निंदायामाक्रोशतिगर्हयतिगर्हतेद्वेष्टि ॥ आक्षिपतिशप
तिनिंदत्यपवदतिजुगुप्सतेविगायतिच ॥ ६५ ॥ क्षेपाविलंघनायो
विलंघतेकारितान्वितस्त्रासो ॥ नसुप्तमपिसःकामतिक्षेतेच
गस्यर्थः ॥ ६६ ॥ विधुतौविधुनोतिविनावेनसमेमन्यतचमानय
ति ॥ आनातिरस्यपिगणयतिहेलयतिचेत्यवेनयुताः ॥ ६७ ॥ प्र
तषेधतिरुणद्धिप्रत्यादिशतिचंतवारयतिप्रतिहत्यणाकरोति
चनिराकरोतिचनियंत्रयति ॥ ६८ ॥ निर्भर्त्सयतिनिषेधयतिप्रत्या
तिचनिषेधतीत्यपिच ॥ प्रतिषेधयतिनियमयतिप्रतिषेधतिचनि
यच्छतिच ॥ ६९ ॥ युग्मं ॥ परिभवनेनिंदायांविलंघनेविगणनेनिरा

करणे ॥ येधातवोत्रकथिताः प्रायस्तेषामसेदोस्ति ॥ ७० ॥ चोरयति
स्तेनयतिचमुष्णातिकचनमुष्णतीत्यपिच ॥ स्तेपहरतिलुटयत्यपिलु
टतिचेतिस्मृतास्तेये ॥ ७१ ॥ डेहविधानेऽनुयतिवेचत्यपिमंदेधातिवे
चयति ॥ छलयतिचविप्रलभतेप्रतारयतिविप्रतारयति ॥ ७२ ॥ मु
कुलयतिमुडयतिचसंकोचयतिचनिमीलयत्यपिच ॥ मीलाक्ष
सोहवक्षतौत्वपकर्षणाछिनत्तिहरतीति ॥ ७३ ॥ दाहेदहतिश्लोषयो
षतिचश्लोष्मतीत्यपिशोदनेक्षातिचम्नदयतिचक्षुनत्तिदलय
तिपिनष्टिचूर्णयति ॥ ७४ ॥ घतिशकलयतिनिनत्तिछिनत्तिकृंत
तिविदारयति ॥ व्यतिवृश्चतिचलुनातिचखंडयतिनन्नक्षिचेति

सेवार्थाः ॥७५॥ हेतिहिनस्तिनिशुंभतिहिंसयतिधमतेनिगलति । ग्रसय
तिनिर्बर्हयतिचनिबर्हतेस्कंदतेचस्खदयति ॥७६॥ संहरतिनिर्दहयति
तचनिर्वासयतिप्रवासयति । उद्वासयतिचग्लास्तिचविश्रमतिश्रम
यतिचदमयतिच ॥७७॥ उन्मूलयतिमृणातिचलुपतिनिर्मूलय
त्यपिच । उत्खनतिचोद्धरतिचव्यापादयतिचविपादयति ॥७८॥ उ
द्वासयतिचमम्लानिचमारयत्युठिनत्तिच । तृणेढिचक्षणातीति
हननार्थप्रकाशकाः ॥७९॥ चतुस्त्रिंशत्कालापकं । क्षोहनिमीलनेच
प्रसञ्जहतौश्लाघणेचदहनेच । हननेपिधानेवायेहिंसार्चेप्युद्भव
स्मृषा ॥८०॥ आहंतिताडयतिचेत्याहतौत्रिदोदय । विदार्यतेद

यतिस्फुटत्यपिचनिघते ॥८१॥ उरायस्यतितास्यतिचम्र । म्यतिपरिखिद्यतेप्र
यस्यतिच । ग्लायतिचग्लायतिचक्लामतिचेतिकमेकथिताः ॥८२॥ दुःख
यतेविषादतिविखिद्यतेतप्यतेतप्यो द्विजते । निर्विद्यतेचविमनायतेव
तीतिचविमनायतेव्यथते ॥८३॥ क्लिश्यतिक्लिश्यतेचैवदुःखयतेदुर्मना
यते । दुर्मनायतीसेवेवेदनार्थनिवेदकाः ॥८४॥ पीडयतिनुदतिस्फु
जतिव्यथयतिदुःखाकरोतिदुःखयति । ऋर्दयतिकदर्थयतिक्लि
श्नातिचबाधतेर्दतेर्दतिच ॥८५॥ विधुरयतिविकलयतिग्लपयति
खेदयतितापयति । उन्मनयतिचदुनोतिचदुर्मनयतिचेतिपीडार्था
॥८६॥ युग्मं ॥ ऋमुहतावुद्भवतिघाडुरस्त्यावरक्तिच । उन्मीलयत्या

वरास्ते आदुरास्ते प्रकाशते॥८७॥ उदयसुदेयतेरोहस्युन्मिषतिचोज्जिहीते
च आदुर्भवत्युदंचत्याविर्भवतिचतप्योच्चरति॥८८॥युग्मं॥हर्षेहृष्यति
तुष्यतिरमयतेचप्रीयतेचनंदतिचानिर्वातिनिर्वृणातिचसुखाय
तेमोदतेचमाघतिच॥८९॥सुयतिसुखाकरोतिचनिर्वापयतिपि
याकरोत्यपिचाप्यायतेधिनोतिचरमयतितोषयति॥९०॥अ
दयतिचमदयत्यानंदयतिप्रमोदयति॥आणतिघ्राणयतिच
णतीतिघ्राणनार्याः स्युः॥९१॥युग्मं॥उन्मीलतेविकसतिप्रबुध्य
तेमिषतेत्रविदलयतिउन्मीलयत्युन्मिषतिचविजृंभतेस्फुटतिचो
ल्लसति॥९२॥विकसनकृतौनिनक्षित्रबोधयत्यपिविकासयत्यपि

च॥उन्मालयतिचदलयत्युन्निद्रयतिचविनिद्रयति॥९३॥वृध्यर्थेकथित
वृद्धैतेतद्वर्धतेसमेधतेसंवर्धतेचोपचीयते॥९४॥ध
ष्यतेविसरतिप्रसरत्यतिरिच्यतेनृत्यायतेतप्रामृडेन्युत्सर्पति
विसर्पति॥९५॥युग्मं॥वृद्धिकृतौमेडुरयतिकंदलयत्युपविनोति
विशिनष्टिउद्वेलयतित्रपुष्यतिपुष्टानिप्रचुरयत्यपिच॥९६॥दृप्य
त्यहंकरोतिचगर्वतिगर्वायतेचगर्वयतेअवलिप्यतेचमाघत्येव
रूपाःस्मृतादर्पे॥९७॥शक्नोत्यनवतिविसवत्युत्सहतेचशक्नो
तेरति॥शक्नोतिसमर्थयतेपारयतीत्यवस्यतिरुमते॥९८॥कुल्म
पर्यनुसंयोगेयुंक्तेयतिश्लीनस्त्रिचाउपालरुतरत्येवमुपालंभ

र्थनाम्रेकाः॥९२॥क्रुध्यतिकुप्यतिरुष्यतिसंश्यरतेचेतिसंरंभेअनु
नयतिसांत्वयतिप्रसादयत्यनुनयत्यपिच॥१००॥सहतेमृष्यतिम
र्षतिमृष्यतिमर्षयतिमर्षतेचैवक्षमतेतिक्षतेचक्षम्यतिचेतिक्ष
मा विषयाः॥१॥कारुण्यकरणेदयतेनुकंपतेचेतिनिर्दिष्टेमे परि
तोषेपरितुष्यघस्मिनुग्रह्णातिप्रसीदतिच॥२॥६उद्यमेउद्यतेप्रयतते
श्रियुक्तेचव्यवस्यति।उत्सिक्तेतत्परेयुक्तेऽन्युद्यमसमर्थकाः॥३॥त्रास
संत्रापकेर्थेतुत्रसत्त्रासंकतेतथा।प्रकंपतेचचकतेबिभेतिनिह्नुत
तिच॥४॥भयजनने कंपयतित्रासयतिक्षोभयत्यपित्र।यदिनस्यात्क
रणंत्रयंतत्रक्षायतेत्रणीषयति॥५॥व्रीडानार्थेनुजिक्रतिलज्जतेच

पतेतथा॥क्रिणीयतेव्रीव्यतिचव्रीडतेविरलंक्वचित्॥६॥आकर्णयतिवि
शामयत्युपवर्णयतिचश्रृणोतिनिशामयति।श्रवणेतुरंजनविधौपुन
यवर्जयतिरंजयति॥७॥प्रकटयतिव्यंजयतिचव्यनक्तिचत्यंजते
प्रकाशयति।उद्धिरतिद्योतयतिस्फुटयत्याविःकरोत्यपिच॥८॥
स्फुटीकरोतिप्रकटीकरोतिविवृणोतिचवृणीतेच।तथाव्यक्तीकरो
तीतिप्रकाशने॥९॥युग्मं।निकृतेपकृतेचैवंसंवृणोत्यावृणोतिच
स्थगयत्यावृणीतेचसंवृणीतेनिगूहति॥१०॥अपलपतिगोपाय
त्यपिधातिपिदधाति।पिधत्तेतर्दधातिचतिरोदधातिव्यवधात्यपि
च॥११॥निचुलयतिनिमृणातिचळादयत्यपिच।अंतरयतिचेत्यः

लादनविषयिणः समाख्याताः ॥१३॥ त्रिषु त्रिविशेषकं । घ्रपयति घ्रपयते
चव्याघ्रोतिव्यश्नुतेपिपर्त्तिपिच । नरतेविगाहतिचेत्पर्षेनिव्याप्तिसं
बंधेः ॥१२॥ आरचादयचनुनवस्तुपजीवतिचोपयुंक्तेचउपयु
क्तेनिर्विशतीन्युपयोगेयोग्यतांयाताः ॥१४॥ उपयच्छतेपरिणा
यनमुद्वहतिचविवहतीतिपरिणायनेअग्निसरणेत्वग्निगछ
त्यग्निंसरतितप्राग्निंसारयति ॥१५॥ संवाहयतिकरोतीन्यु
क्तोसंवाहनेपपरिरंभे । आलिंगत्याश्लिष्यतिपरिरंभतिचो
पगूहतेस्वजते ॥१६॥ आमृशतिपरामृशतिस्पृशतीतिस्पर्शसं
बंधेसुरभीकरणेसुरभीकंरोतिसुरभयतिवासयति ॥१७॥

जागरणेजागर्त्तिंप्रबुध्यतेचाप्यनंतरंस्वापेशेतेनिद्रायतिचस्वपितिच
निद्रायतेचनिद्रातिं ॥१८॥ निवसतिनिलीयतेपिचतिधातिचेतिस्थि
वप्राध्यास्तो । आरोहत्यधिशेतेध्यास्तेधिवसतितप्राधितिष्ठतिच
॥११॥ चलनेचलतिप्रेषतिविकंपतेवेपतेचवेल्लतिचे । त्वंगतिरंग
तिवल्गतिलोलतिचस्पंदतेपरिस्फुरति ॥२०॥ कंपयतिप्रेंखय
तिलुलयतिदोलायतिधुवतितरलयति । धूनोत्यपिचधुनोतिधु
नातिधूनयतिकंपकृतौ ॥२१॥ च्यवतेपतयतिपतति त्रस्यतिच
श्रंशतेतप्रास्खरति । विस्रंसतेत्रविगलतिविशीर्यतेचेतिपतना
र्थाः ॥२२॥ कालक्षेपेचिरयतिविलंबतेचप्रनिर्गमने । क्षपयत

तिवाह्यातेचविस्तरेणनयतिनिगमयति॥२३॥निर्वर्तितनिदर्शायतिचेत्
र्द्धिनाद्योपतेमने।तिम्पतिस्तिम्पतिस्विद्यत्युनश्शिक्लिद्यतात्यपि॥२४॥स्र
वणमंजनकेर्थेतुश्योततेस्यंदनेतथा।वमत्यपिक्षरतिचम्लेवनि ष्ठ्यती
त्यपि॥२५॥स्नानविधौप्रयोज्याःस्युपयस्युक्षतिसिंचतीत्यपिचाने
निक्लिद्योधयतिचप्रक्षालयतिद्योधनेवाच्या॥२६॥लुठयतिचदे
ग्धिलिंपयुवर्त्तनातिलेपनार्थाःस्युः।कर्बुरयतिशबलयतिकि
र्मीलयतीतिकर्बुराणा॥२७॥धौतक्षौद्योपतेप्रतिप्राजतेचविरा
जतेरोचतेदाप्यतेतद्वत्नास्तेचप्रकाशतेा॥२८॥चकास्तिचंचति

लसनुम्लसत्यपिचेचते।विलसत्येवनाघाःस्युर्भ्राजनार्थाप्रकाशकाः२१
पुंसोनेपथ्यविरचनायांमंडतिभूषत्यलंकरोत्यपिच।मंडयतिभूष
यात्यपिपरिष्कतेरोतिश्रमाधत्तेा॥३०॥पावयतिपवित्रयतिचपवते
चक्षुनानिपावनार्थाःस्युः।क्रीडतिविहरतिरमतेलेलयतिखेलयती
तिखेलार्थाः॥३१॥इतिकाव्यकौतुकिनयाख्यारिनसरंवत्सवर्त्ति
परिषत्सर्त्यैकैकस्मिन्नर्थेसंकलितार्थावबोधनेके॥३२॥इतिवि
ज्यानंदकृतौक्रियाकलापेहितोपदेशोध्यायः॥श्रीः॥॥इदानींधात
वःकर्षिकास्तेत्रप्रकीर्णकाः।येनार्थयुःसंकलनांहितार्थाध्या
यमंत्रहे॥१॥अनुज्ञानात्यनुमनुतेक्षुमन्यतेचेत्यनुज्ञायां।मा

सेन्यम्प्रतिनिदधा त्यारोपयतिचनिवेशयति॥२॥परिवेष्टनेप्रदिशवे
लयतिवेष्टयतिपरिवृणोत्यपिचसंयमस्या मुंचतिन ह्यतिबध्नाति
चेतिबंधार्थाः॥३॥नमयत्यावर्जयतिचनामयतीत्यपित्रनमना
र्थाः।व्यावर्त्तयतिचवल्गतेनिवर्त्तयतेवलयतीतिवलनार्थाः॥४॥नि
र्गळतिनिःक्रामतिनिरेतिनिःसरतिनिर्यातिनिःसरणेप्रयत्नो
प्रहरतिविध्यतिशस्त्रंक्षिपतिचसंजयति॥५॥संश्लेषेमिलतिश्लिष्यतिचासंजयति
युज्यतेलगतिघर्षणविधौतुघर्षतिविलिखतिखनतिकषतिघट्ट
यति॥६॥विकरणाहिविरलानांतुकोविरहकृतौतत्पराः।आर
भतेप्रक्रोतिप्रक्रमतेचाप्युपक्रमते॥७॥उपक्रमतिढौकयतु १९

पहरतीत्युपसंहरतोसमाहरतोतु।भ्रुवमायतिसमापयतिचनिःशेषयति
चाप्यशेषयति॥८॥प्राणधारणेप्रदिष्टाः श्वसितिस्वपितिजीवतिच।
वातेप्रवहतिवातिव्यजनेतुव्यजतिबीजयति॥९॥विकिरतिविक्षि
पतीतिचक्षितोप्रत्ययेनुमानयतिसंश्रावयतितत्पूर्वप्रत्ययेतिश्रद्द
धातेस्यपिच॥१०॥ईर्ष्याधिगताभार्य्यस्यसूयतीत्येतयोर्विनेदोक्तिः।
पाकप्रकरणाकर्षेरंधयतिपचतितत्पूर्वमेधयति॥११॥आस्फोटनेसहाङ्गा
भ्यायतेस्फोटनेचसंहर्षे।प्रतिगर्जतिसंरम्भेस्यात्क्यतिस्यन्दतेमिषति
॥१२॥श्वासतिचानयतिश्वेत्यप्युः।कर्बुरयतिशबलयतिकिर्मीलि
यतातिकबुरणे॥२७॥द्योतनेद्योतेभ्राजतेचविराजतेरोचतेदी

नयनार्चे विनिर्दिष्टे। अवरोहस्यवतरतीस्यवतरणेवारुनाविश्रः॥१३॥
विश्रतिविडवत्यविपलायतेतनपतीतिविशेणे। मोहेमुह्यतिमूर्छति
पतिपरिचयनेपरिचिनोतिसंस्तोति॥१४॥विश्रन्तिविश्वमतो
सुक्तोविश्रनवाचको। ऽहतेचेष्टतेचेतिचेष्टायांपरिकाङ्क्षितौ॥१५
खदतेरोचतेचेतिस्वदनेप्रीतिकर्मणे। पालयत्यनुनासार्हप्रतिन्न
चप्रतीक्षते॥१६॥यज्यतेघटतेचैवसंश्रवव्युपपद्यते। संनवपचि
क्रियायांविक्लित्तिनिषूज्यते॥१७॥मज्जतिबुडनेसुक्तोमज्जनेचा
पराधने। विराध्नोत्यपराध्नोतिविराध्यत्यपराध्यति॥१८॥अनुताप
विधौप्राहुरनुशेतेनुसप्यते। संनहतेसनंस्तेतप्तासंवर्मयत्यपि २७

२९॥कषितौकर्षणविलेखेकर्षतिकृषतात्पर्षावसंवादे। अग्निचर्तनविघ
टेतेतद्दहेषद्दहतीतिचजुहोत्यपिच॥२१॥कषितौप्रतिक्रियायांप्रतिविदधा
तिप्रतिकरोति। योजयाश्रयोजनायोयुनक्तियोजयतिघटयतिघटय
ति॥२२॥एकैकमंश्रवाःकाङ्क्षिदर्पमर्षेप्रतिक्रियाः। अभ्रंसिहाःभ्रंसि
ष्टाश्रंसतिव्याहरामहे॥२३॥दोग्धीतिदोहनस्पर्धेप्रस्तोतिप्रस्तवेउ
नः। कृपयतिकृपनस्पर्धेनिक्षालेपुनः॥२४॥क्षुतक्रियायांक्षौतीति
कामनार्थेतुकासते। कंडूयनेतुकंडूयस्याप्राणार्थेतुजिघ्रति॥२५॥धम
तिध्मानयार्च्यर्थेसज्ञानार्थेतुसज्जति। परीक्षणेपराक्षायांचुंबनार्थे
तुचुंबति॥२६॥घृणतेघृणनस्पर्धेयाचनार्थेतुयाचति। अनक्रियं

जनेग्राहुरग्रक्रानस्मनक्रिच॥२७॥दीव्यतिघृतलेख्यायांस्निह्यतिस्नेहे
धारणेतृप्यतिग्रीटनस्यार्थेनिकूठनेनिकूढति॥२८॥हसतिहसनस्यार्थे
स्मयतेत्यहसेऽनः।जृम्भतेजृम्भणस्यार्थेरिरिखणार्थेतुरिरिखति॥२९॥
पुष्यतेपोषधनस्यार्थेतृप्तिग्राहीतुतृप्यति।प्रवेशार्थेप्रविशतिप्रवेष्टा
तुप्रताढति॥३०॥गानस्यार्थेगायनुपवीणयतातिवीणयागाने।व्या
पारेव्याप्रियतेसंदेशार्थेतुसंदिशति॥३१॥ऊर्ध्वयतेस्तूयनेपरिवे
यतीतिपरिचेरोविश्रामेविश्राम्यतिसम्राजनार्थेसम्राजःयतिः॥
३२॥क्रीणातिस्यात्क्रानोविक्रीणातेतुविक्रयस्यार्थेविसर्जनेवि
सृगकरणेतेनुग्रन्थनेस्मृतोवयति॥३३॥निश्वासेनिःश्वसितिव्य १८

यनेचव्येतिचग्राहुः॥३४॥क्षोधुक्षणेनुसंधुक्षयतातिफलतिफलनार्थे॥३५
उष्मग्राहुर्ग्रावेष्मतिग्राष्टायतेचग्राष्टक्रतौ।बाष्पायतेचबाष्पोरुमते
फेनायतेचफेनरुक्तौ॥३६॥उन्निष्यमुत्थानेतरणास्यार्थेऽनस्तरति
।वाचयतिवाचनार्थेमणरमणेरजयनात्पाहुः॥३७॥वयतीयुक्ति
विधानेगजग्रहारेतुपरिणमतिवैरायतेचकलहप्रवर्तनेलेखनेलि
खति॥३८॥ग्रसिहस्तयतीग्राहुर्ग्रस्तिनोतिक्रमसति।उपश्लोकय
तीग्राहुःसतिश्लोकैरुपस्तवे॥३९॥ग्रर्चतुलोहितग्रावसंबद्धे
लोहितायते।प्रायतनेऽतिग्राहुरुपग्राणोदमनेसति॥४०॥ग्रवधाने
विदधातिग्रमाघतीत्यनवधानेतु।त्वरतेऽनस्त्वरायांतुदास्तशति

त्तद्विदुरुदात्तो॥४॥ऋत्रयेधातवोनोक्तास्मृत्यावज्ञयापिवा॥ज्ञेयाः
कर्त्रंसंबंधेधातुःपरायणंचते॥४२॥ ॥इतिश्रीविज्ञयानंदविर
चितेक्रियाकलापेऽनुबंधाःयःयेधातवोयदर्थाःसमाप्तिता
स्तेविहायनिजमर्थं॥प्रेषयंस्यन्यानांधातूनामुक्तिवेचित्र्यात्॥
१॥आघ्राणकांतिधिगुच्चरविषयादिषुबहुविधेषुशब्देषुरूप
र्थायेषुशब्देषुकरणत्वेगतेषुच॥२॥यांस्यर्थंश्रवणार्थानांयानां
र्थान्ऋषिधातवः॥नयनातिपिंविधत्तेनेत्रघ्राणंकमातनुते॥३॥
दृग्गोचराकरोतिचलोचनविषयंचनिर्मातिः॥नयनातिधिगम
यतिनेत्रघ्राणकंचलंश्रयति॥४॥दृग्गोचरंनानयतिचलो १२

चनविषयत्वमापयतिदृष्टिमुपनयतिचदृग्गोरुपहरतिचनेत्रयो
श्चटौकयति॥५॥पिबतिदृग्गानयनाभ्यांरसयतिचेक्षाचुदाहृत
यः॥श्रवणार्थाधातूनांद्युभ्यग्निःपूर्ववत्क्वेन॥६॥शृणोतुश्रोत्र
पर्यायाःशब्दयोज्यापयत्यावचः॥मनुपर्यायमाशब्दयतिश्रुन्नेषुम
र्मतां॥७॥यांस्यर्थंजल्पनार्थानांग्रहणार्थक्रियाःगिरमाधत्त
वाचंगृह्णातिचश्रावणंशब्दकारयति॥८॥शब्दंकरोतिवाणीमिथा
दृश्याउदाहरणं॥अप्यादानगतायासंसेवातिधरणार्थकैः॥९॥
अपिस्वीकारवद्वृत्तिश्चुंबनालिंगनार्थकैः॥प्रमोदनार्थधातूनांस
मर्थःप्रतीयते:॥१०॥हर्षवाचिषुशब्देषुयतिपन्नेषुकर्मतां॥

युग्मे।प्रदाभाधत्तेसंपद्मधिगच्छतिनिर्दृतिंचविंदतेति॥११॥परिस्रा
वतिपरितोषंप्रमोदंयातिप्रमोदमायातिं।आलिंगत्यानंदंयाति
चुंबतिधृतिंचधारयंतिं॥१२॥स्वकुरुतेहर्षमितिप्रस्तेतव्याउदा
हृतयः।शष्पैधमुदितादोवाप्रातेकर्तुर्विशेषणं॥१३॥यास्
पर्मोदनार्घानोसंपत्स्पर्शनक्रियाःसंपद्यतेप्रहृष्टःसंजुष्ट
वतिजायतेप्रातः॥१४॥निष्पद्यतेप्रमुदितिःस्यादेवंविधमुदाह
रणं।धात्नोचस्नयार्घानोप्युत्पत्तिःसर्ववद्भवेत्॥१५॥योज्याः शा
र्दशयाघास्कनाताघाश्रकमादिह।धात्नोविस्मयार्घानोप्यु
त्पत्तिःसर्ववद्भवेत्॥१६॥चित्राघाविस्मयाघाश्रशष्पायोज्याः २०

कमेणचाधात्नोस्नजनार्घानोप्युत्पत्तिःसर्ववद्भवेत्॥१७॥योज्यास्तु
क्तुत्वाघाश्रक्तांताघाश्रकमादिह।धात्नोव्यपनार्घानोप्युत्पत्तिः
सर्ववद्भवेत्॥१८॥व्यपार्घाव्यपनार्घाश्रशष्पायोज्याः क्रमात्पुनः।
हर्षादौशष्पगयोकर्मणिसंप्रदानिसेप्राप्ते॥१९॥विस्मापनार्घकर्म
विमुंचंतेप्राणनार्घस्तुत्यादयतिप्रमदंजनयतिचहर्षमादत्ते
॥२०॥प्रमदेदस्तिहर्षेदिशतिमुदंयढतीमुदाहृतयः।धात्नोस्ना
पनार्घानोप्युत्पत्तिःसर्ववद्भवेत्॥२१॥ह्रस्वत्वात्संपूर्वयाःशष्पायो
ज्यायस्नाकर्मोधात्नोक्षेपनार्घानोप्युत्पत्तिःसर्ववद्भवेत्॥२२
क्षीपूर्वपान्पुनःशष्पानिहन्यस्येघपार्घं।विस्मापनार्घधस

त्नोव्युत्पत्तिः सर्ववक्तव्या॥२३॥इह विस्मयपरानर्थानुशब्दाधिनि
योजयेत्। धात्वर्थानां यथानामानां व्युत्पत्तिः सर्ववक्तव्या॥२४॥वेद
नावाचिनः शब्दानि हम स्थेघण्णायप्। औपम्यो पमितितुलातुल्य
नासाम्यो पमानादौ॥२५॥कर्मणिशब्दसमूहेऽतिमन्थेकलितसंघ
ये। धात्वर्थानांतुलनार्थानांसम्यगर्थः यतायते॥२६॥दशाभिः सर्व
मात्रव्याप्तैरादानार्थमुखैरपि। शब्दोघेसुखदादोवाकर्मत्वमधिगच्छ
ति॥२७॥सहयोगेतृतीयायाः प्रतिमन्त्रेसमासुधि। यात्यर्थंचतुला
र्थानांकरणार्थाक्रियाः॥२८॥अपवादश्चसर्वोक्तःसप्तानार्थ
मुखाश्चापि। युग्मंउदाहरणविन्यासःस्वयमेवविचक्षणैः॥२९॥त २१

त्रतत्रविधातव्यः कियदत्रनिगद्यते। विश्रमंविलासलक्ष्मीश्रुचिलाघण्प
कांतिसुखमादौ॥२७॥कर्मणिशब्दसमूहेसंवेधमवाप्तेविपक्षेचधात्व
नांनिर्जयार्थानांसम्यगर्थः यतायते॥२८॥चूर्णछेदनविधर्मेस्तेयाप
नयनार्थकैः। युग्मंशब्दोघेगुणसौम्याप्तमहिमादौचकर्मणि॥२९
धात्वनांलज्जनार्थानांव्युत्पत्तिः सर्ववक्तव्या। शब्दोघेकीर्तिपर्यायेद
र्थकाख्येचकर्मणि॥३०॥धात्वनांनिर्जयार्थानांव्युत्पत्तिः सर्ववक्तव्
त्या। उदाहरणंयथानार्थाःक्वचिद्दृश्याःयानार्थैरपिधातुभिः॥३१॥तथा
हिपवनस्येदमाचामतिमुखेतवाद्यानार्थाःक्वचिद्दृश्याःस्तेयार्थै
रपिधातुभिः॥३२॥तथामुद्गातिधीरत्वंमधुमासास्तपस्विनांस्य

ऽनार्षः अनायतेत्येषणाद्यैरपि क्वचित्॥२८॥ सरिद्यहो यतोमान
ऽस्यादिः स्यादुदाहृतिः॥ धातुनिःसत्त्व विश्रामक्रीडनार्घ्येरपि क्वचि
त्॥२७॥ प्रतीयते निवासार्घ्यस्तुदाहरणं यथा। त्वदुरसिनृस्मति
लक्ष्मा विश्राम्यति नारतीनव वक्त्रके॥२८॥ क्रीडति चकल्पवल्लिर्द
नैकरसैकरसावतः। जातु न्यासमुचितैः क्वचित्तौरवयोगतः॥२
९॥ अन्यार्घ्यं धातुमादध्मोन्नातः कस्यचिदास्यदे। विश्रूयममा
वासंश्रमानासंकृतार्घ्यया॥३०॥ सनाप्यतमामावासे ममावसंपवि
त्रय। विस्रष्यतामिदंपाटमिदंपाटंकृतार्घ्यतां॥३१॥ सनाप्यतामि
दंपावंपवित्रयतां। इहागमनसंबंधमुपवेशनवर्त्मत्र॥३२॥ मङ्गः २२

वार्घ्यसामर्घ्यंयथाक्रममवाप्यते। नामनेताः क्रियाः काश्चिदिदानीम
भिदध्महे॥३३॥ मुख्याघाः मुंदैः शब्दैकवित्वार्घ्यवशादिमाः। ओकुरय
तिकोरकयतिपत्त्रंवयतिबहलयत्यपिच॥३४॥ आकुलयतिकंट
कतिकुंडलयतिकुटिलयत्यपिच। ओकुशायतिवागुरयतिनिगड
यतिनिबिडयत्यपिच॥३५॥ स्तबकुटयतितोडयतिस्तबकयति
तरंगयत्यपिच। मंथरयतिदंदुरयत्यंधयतिबधिरयत्यपिच॥३६
विफलयतिसफलयतिचवर्चुलयतिशाकलयत्यपिच। धवल
यतिगौरवयतिचपाटतितरुणायत्यपिच॥३७॥ मेचकयतिनिधि
जरयतिधूसरयत्यमलिनयत्यपिच। उज्वलयतिनिर्मल

यच्चुत्सयतिचवतंसयत्यपिच॥४०॥धारयतिविधुरयतिचपुल
कयतितिलकयत्यपिच॥४१॥सामस्त्यादभिधानुनामेनेताःक
नामपार्थते।अभिधानशास्त्रदृशाढष्टादेवंयदृढयाख्येऽः॥५०
हर्वेस्वर्वकविश्रेणातविविधग्रंथेषुदृष्टास्तेतानिर्णीताहृदय
निरूप्यनिपुणंयेधातुपारायणं।धातूनांतनुधारपिव्यरचंय
तेषांनिनंसगंहविधानेदकविर्विमुग्धहृदयः कायरढवेशोऽ
वः॥५१॥ब्रुत्यत्रिवर्मन्यकृतप्रवेशोः शास्त्रेजेउनैदमुदीक्षणं
यं।धात्वर्थतन्मात्रनिरूपणेनयतोमतिर्मोहमुपैतितेषां॥५२
श्माःयत्यद्यपामूषसमूहिमधुराः क्रियाः।समस्ताःसंतुधी २२

शाणमुपयोगापक्रियाः॥५३॥ ॥इतिश्रीविजयानेदकृतेक्रियाक
लापेचतुर्थोध्यायः॥ ॥संवत्१७०१३वर्षेमाहवदि२दिने॥
क्रियाकलापोयं [redacted]

२४

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

ॐ यादवाय

॥ क्रियाकलापोयं समाप्तिमगमत् ॥ ३।